

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
TEISĖS DEPARTAMENTAS**

IŠVADA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJOS 55 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO**

2017-01-23 Nr. XIII P – 301
Vilnius

Įvertinę projekto atitiktį Konstitucijai, įstatymams, teisėkūros principams ir teisės technikos taisyklėms, teikiame šias pastabas:

1. Projekte siūloma Konstitucijos 55 straipsnio pirmojoje dalyje nustatytą Seimo narių skaičių „141“ sumažinti per pusę (70 Seimo narių) ir įtvirtinti Seimo rinkimų sistemą. Taigi, Seimą sudarytų 71 Seimo narys, kurie būtų renkami vienmandatėse rinkimų apygardose. Projekto aiškinamajame rašte nurodytos šios projekto rengimą paskatinusios priežastys: „nesustojantis gyventojų skaičiaus mažėjimas Lietuvos Respublikoje bei didžiulis piliečių nepasitenkinimas ir nepasitikėjimas Seimo nariais“.

Vertinant siūlomą Konstitucijos 55 straipsnio pirmosios dalies nuostatą “Seimą sudaro Tautos atstovai – 71 Seimo narys <...>” pažymėtina, kad:

1) Konstitucijos 1 straipsnyje yra įtvirtinti pamatiniai Lietuvos valstybės principai: Lietuvos valstybė yra savarankiška, nepriklausoma valstybė; Lietuvos valstybės valdymo forma yra respublika; valstybės valdžia turi būti organizuota demokratiškai, šalyje turi būti demokratinis politinis režimas (Konstitucinio Teismo 2000 m. vasario 23 d., 2000 m. spalio 18 d., 2000 m. gruodžio 6 d., 2001 m. sausio 25 d., 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimai, 2004 m. lapkričio 5 d. išvada, 2004 m. gruodžio 13 d., 2011 m. birželio 21 d. nutarimai, 2012 m. gruodžio 19 d. sprendimas). Konstitucijos 2 straipsnyje nustatyta, kad suverenitetas priklauso Tautai. Aukščiausią suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus savo atstovus (Konstitucijos 4 straipsnis). Tautos valią išreiškia demokratiniuose rinkimuose Lietuvos Respublikos piliečių išrinkta atstovaujamosios demokratijos institucija - Tautos atstovybė - Seimas. Taigi, Seimas yra institucija, per kurią Tauta vykdo aukščiausią suverenią galią;

2) Seimo, kaip Tautos atstovybės, konstitucinė prigimtis lemia ypatingą vietą valstybės valdžios institucijų sistemoje, jo funkcijas ir įgaliojimus. Seimas leidžia įstatymus (įstatymų

leidybos funkcija), vykdo Vyriausybės ir kitų valstybės institucijų (išskyrus teismus) parlamentinę kontrolę (kontrolės funkcija), steigia valstybės institucijas, skiria ir atleidžia jų vadovus bei kitus pareigūnus (steigiamoji funkcija), tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri, kaip jis vykdomas (biudžetinė funkcija) ir kt.;

3) Seimo, kaip Tautos atstovybės, konstitucinė priedermė, be kita ko, tarnauti žmonėms, jos veikla grindžiama atsakomybe visuomenei, pilietiškumu, teisingumu, atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekiu. Ši Tautos atstovybės priedermė reikalauja kuo platesnio (pasižyminčio ne vien gyventojų skaičiumi) atstovavimo, apimančio įvairias visuomenės grupes, dialogo užtikrinimo, interesų derinimo ir atsakingų sprendimų, kuriuose būtų atspindėti bendri visuomenės interesai ir siekiai, bendra valia, priėmimo;

4) toks ženklus Seimo narių skaičiaus mažinimas (70) yra radikali intervencija į Lietuvos valstybės konstitucinius pagrindus, Konstitucijos įtvirtintas, saugomas ir ginamas vertybes. Tai gali sukelti ilgalaikes pasekmes Tautos aukščiausios suverenios galios vykdymui ir atstovaujamosios demokratijos įgyvendinimui, t.y., Lietuvos Respublikos piliečių teisei valdyti savo šalį per demokratiškai išrinktus atstovus - Seimo narius, Konstitucijos stabilumui (ir kaip pasekmė – visai teisės sistemai), Seimo konstitucinių įgaliojimų vykdymui, Seimo sprendimų, lemiančių Lietuvos valstybės raidą, priėmimui ir kt. Antai, skaičiuojant nuo siūlomo įtvirtinti „71 Seimo nario“ skaičiaus: 57 Seimo narių balsų dauguma galėtų būti ratifikuojama tarptautinė sutartis dėl valstybės sienos keitimo (Konstitucijos 10 straipsnis); 47 Seimo narių balsų dauguma (Konstitucijos 148 straipsnio antroji dalis) - keičiama Tautos referendume priimta Konstitucija (išskyrus I ir XIV skirsnius ir kt.); 43 Seimo narių balsų dauguma - skelbiami pirmalaikiai Seimo (Konstitucijos 58 straipsnio pirmoji dalis) ar pirmalaikiai Respublikos Prezidento rinkimai (Konstitucijos 58 straipsnio antroji dalis, 87 straipsnio pirmoji dalis), priimami sprendimai dėl apkaltos (Konstitucijos 74 straipsnis); 36 Seimo narių balsų dauguma (pareiškus nepasitikėjimą) atleidžiami iš pareigų Seimo skirti ar rinkti pareigūnai (Konstitucijos 75 straipsnis), reiškiamas nepasitikėjimas Vyriausybe, Ministru Pirmininku ar ministru (Konstitucijos 101 straipsnis), taip pat priimami konstituciniai įstatymai, o keičiami 43 Seimo narių balsų dauguma (Konstitucijos 69 straipsnis); 43 Seimo narių balsų dauguma - priimami įstatymai dėl tarptautinės sutarties denonsavimo, o dėl ratifikavimo - 28 Seimo narių balsų dauguma (Seimo statuto 181 straipsnio 1 ir 2 dalis), 36 Seimo narių balsų dauguma – keičiamas Seimo statutas (Seimo statuto 262 straipsnis), 19 Seimo narių balsų dauguma (pagal Seimo statuto 113 straipsnio 1 dalį posėdyje dalyvaujant 36 Seimo nariams ir daugiau kaip pusei jų balsavus už) - priimami įstatymai, o paprasta Seimo posėdyje dalyvavusių Seimo narių balsų dauguma - pritariama Ministro Pirmininko paskyrimui, Vyriausybės programai (Seimo statuto 113 straipsnis, 197 straipsnio 3 dalis), taip pat skelbiami referendumai (pvz. dėl Konstitucijos keitimo, Lietuvos geopolitinės orientacijos ir kitais svarbiais valstybės ir Tautos gyvenimo klausimais), priimama Seimo rezoliucija dėl pagrįstos nuomonės dėl pagal teisėkūros

procedūrą priimamo pasiūlymo priimti Europos Sąjungos teisės aktus (Seimo statuto 113 ir 180⁶ straipsniai), taip pat kiti Seimo statute nustatyti sprendimai dėl Seimo vadovų rinkimų, Konstitucinio Teismo ar Aukščiausiojo Teismo teisėjų paskyrimo į pareigas, kitų pareigūnų paskyrimo, kolegialios institucijos (in corpore) paskyrimo ar sudarymo arba pritarimo, kandidatūrai, kurią skiria Respublikos Prezidentas ir kt.; 14 Seimo narių turėtų teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl Konstitucijos 105 straipsnio pirmojoje dalyje nurodytų aktų (Konstitucijos 106 straipsnio pirmoji dalis) ir kt.;

5) Konstitucijos 55 straipsnio pirmojoje dalyje įtvirtinus „71 Seimo nario“ skaičių pagal šio straipsnio antrąją dalį Seimas būtų laikomas išrinktu, jeigu būtų išrinkti 43 Seimo nariai.

Atsižvelgus į tai, manome, kad teikiama Konstitucijos 55 straipsnio pirmosios dalies nuostata „Seimą sudaro Tautos atstovai – 71 Seimo narys“ neatitinka Konstitucijos 1, 2, 3 ir kituose straipsniuose įtvirtintų Lietuvos valstybės organizavimo konstitucinių pagrindų, atsakingo valdymo principo ir Konstitucijos keitimo imperatyvų (Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d., 2014 m. liepos 11 d. nutarimai):

- negali būti daromos tokios Konstitucijos pataisos, kuriomis būtų paneigta bent viena iš Lietuvos valstybės, kaip Konstitucijoje įtvirtinto bendro visos visuomenės gėrio, pamatą sudarančių konstitucinių vertybių – valstybės nepriklausomybė, demokratija, respublika, prigimtinis žmogaus teisių ir laisvių pobūdis, išskyrus atvejį, kai Konstitucijos 148 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka būtų keičiamas Konstitucijos 1 straipsnis ir Konstitucinio įstatymo „Dėl Lietuvos valstybės“, kuris yra Konstitucijos sudedamoji dalis, 2 straipsnyje nustatyta tvarka būtų keičiamas šio įstatymo 1 straipsnis;

– Seimas negali daryti tokių Konstitucijos pataisų, kuriomis būtų paneigtos Konstitucijos I skirsnio „Lietuvos valstybė“, XIV skirsnio „Konstitucijos keitimas“ nuostatos.

Be to, Konstitucinis Teismas 2014 metų liepos 11 d. nutarime konstatavo, kad „<...> Pabrėžtina, kad prigimtinis žmogaus teisių ir laisvių pobūdis, demokratija ir valstybės nepriklausomybė yra tokios konstitucinės vertybės, kurios sudaro Konstitucijos, kaip visuomenės sutarties, ir ja grindžiamo Tautos bendro gyvenimo, pačios Lietuvos valstybės pamatą. Niekas negali paneigti Konstitucijos nuostatų, įtvirtinančių šias pamatines konstitucines vertybes, nes tai reikštų pačios Konstitucijos esmės paneigimą. Todėl net paisant minėtų iš pačios Konstitucijos kylančių jos keitimo apribojimų negali būti priimamos Konstitucijos pataisos, naikinančios prigimtinių žmogaus teisių ir laisvių pobūdį, demokratiją ar valstybės nepriklausomybę; kitaip aiškinant Konstituciją, ji būtų suprantama kaip sudaranti prielaidas panaikinti 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės Akto paskelbtą atstatytą „nepriklausomą demokratinius pamatais sutvarkytą Lietuvos valstybę“.

2. Vertinant aptariamą pataisą dėl Seimo narių skaičiaus sumažinimo, atkreiptinas dėmesys, kad Seimo rinkimų teisę turi ne Lietuvos Respublikos gyventojai, o Lietuvos Respublikos piliečiai.

Duomenų apie Lietuvos Respublikos piliečių skaičiaus pasikeitimą nėra pateikiama. Seimo narių skaičiaus sumažinimas dėl demografinės padėties gali turėti ilgalaikes pasekmes, nes pvz., padidėjus ar dar labiau sumažėjus Lietuvos gyventojų skaičiui, šiuo pagrindu Konstitucija vėl turėtų būti keičiama. Manytina, kad Lietuvos gyventojų skaičiaus sumažėjimas, negali paneigti Tautos atstovybės paskirties atstovauti ne tik Lietuvoje gyvenantiems Lietuvos Respublikos piliečiams, bet ir tiems Lietuvos Respublikos piliečiams, kurie gyvena kitose valstybėse. Pastarieji asmenys, turintys rinkimų teisę, turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek ir per demokratiškai išrinktus atstovus, taip pat turi peticijos teisę ir kitas Konstitucijoje laidojamas teises. Taigi, ir jie turėtų būti atstovaujami Tautos atstovybėje – Seime. Pažymėtina, kad pagal Konstituciją pilietis gali laisvai kilnotis ir pasirinkti gyvenamąją vietą Lietuvoje, gali laisvai išvykti iš Lietuvos, taip pat grįžti ir apsigyventi Lietuvoje (Konstitucijos 32 straipsnis).

3. Projekte nėra nustatyta nei vėlesnė įstatymo įsigaliojimo, nei jo taikymo pradžios data. Vadinas, jeigu šis įstatymas būtų priimtas šios kadencijos Seime, šis įstatymas įsigaliojotų ne anksčiau kaip po vieno mėnesio nuo priėmimo (Konstitucijos 149 straipsnio trečioji dalis). Tai reiškia, kad nuo tos dienos ši Konstitucijos pataisa (visos jos nuostatos) turi būti taikoma (Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas). Todėl:

1) Konstitucijos 55 straipsnio pirmosios dalies nuostata “Seimą sudaro Tautos atstovai – 71 Seimo narys, kurie renkami <...> vienmandatėse rinkimų apygardose“ turėtų būti taikoma 2016-2020 metų Seimo kadencijos Seimo nariams, kurių yra išrinkta 141. Diskutuotina, kaip sumažinus Seimo narių skaičių būtų sprendžiama teisinė situacija, jeigu pvz., 2016 m. Seimo rinkimuose išrinkto Seimo kadencijos metu vienmandatėje (ar daugiamandatėje) rinkimų apygardoje išrinktas Seimo narys netektų įgaliojimų kuriuo nors pagrindu, nurodytu Konstitucijos 63 straipsnio 2-8 punktuose;

2) Konstitucijos 55 straipsnio pirmosios dalies nuostatos „<...> kurie renkami <...> vienmandatėse rinkimų apygardose“ įgyvendinimui būtų būtina pakeisti Seimo rinkimų įstatymą.

Departamento direktorius

Andrius Kabišaitis

O. Buišienė, tel. (8 5) 239 6160, el. p. ona.buisiene@lrs.lt

P. Žukauskas, tel. (8 5) 239 6832, el. p. pranas.zukauskas@lrs.lt